

SEMBRA
LLIBRES

Sexualitat en joc

Primera edició: març de 2021

© Del text original: Laura Arcarons i Carlota Coll, 2021

© D'aquesta edició: Sembra Llibres, Coop. V., 2021

C/ Real de Gandia, 3, baix esq.

46020 València

sembra@sembrallibres.com

www.sembrallibres.com

som **erativa**

Edició: Mercè Pérez i Xavi Sarrià

Disseny de la col·lecció: Setanta | www.setanta.es

Correcció: Pere Joan Buforn

Maquetació: Octavi Gil Pujol

Aquest llibre s'ha imprès a Bookprint
amb paper ecològic, òfset cru de 80 grams i ha estat
compaginat amb cos 10,5 de la tipografia Mercury.

ISBN: 978-84-16698-53-0

DL: V-706-2021

Laura Arcarons
Carlota Coll

Sexualitat en joc

SEMBRA
LLIBRES

1. Breu història de la sexualitat

D'on venim?

Al llarg de la història, la sexualitat ha configurat un dels pilars sobre els quals s'han estructurat les societats i cultures. En les societats patriarcals, ha estat un element indissociable de la desigualtat i el binarisme de gènere i, per això, el control del cos i de la sexualitat de les dones¹ i la imposició de l'heterosexualitat s'han convertit en imprescindibles per garantir-ne la perpetuació.

Marcela Lagarde (1990) considera que el cos i la sexualitat de les dones són els eixos sobre els quals s'estructura i s'ha estructurat la condició i opressió de gènere. Són un camp polític disciplinat per a la producció i la reproducció de la vida a través de la naturalització de la feminitat. És a dir, s'ha aconseguit que les dones exerceixin un paper determinat sense qüestionar-lo, en considerar-lo quelcom innat, determinat per la biologia. Aquest mecanisme de naturalització de rols, capacitats i comportaments també s'ha desenvolupat en la masculinitat i ha establert, així, unes funcions i estatus socials concrets i antagònics en funció del gènere.

Encara que l'origen de la dominació de les dones sigui un debat encara per resoldre, sí que s'ha pogut constatar que la majoria de societats conegudes han estat patriarcals,

1 Quan parlem de «dones» o «homes» al llarg del llibre ens referim a les categories socialment imposades a les persones amb vulva o a les persones amb penis, respectivament.

i que el patriarcat no és un fenomen universal i invariable, sinó un sistema de dominació que ha canviat de forma tant històricament com geogràficament.

A Europa, els canvis que han tingut lloc en diferents moments històrics ens permeten entendre aquest procés de modificació i adaptació del patriarcat, i el seu control intrínsec del cos i la sexualitat de les dones, així com la imposició permanent de l'heterosexualitat. En primer lloc, els efectes de la transició del feudalisme al capitalisme, que van conduir a la intervenció de l'estat en la reproducció de la força de treball. Va ser en el període comprès entre el segle XIV i el segle XVIII, en què el discurs hegemònic al voltant de la sexualitat va estar principalment a mans de la religió. En segon lloc, els canvis produïts per l'arribada del liberalisme i el triomf de la raó per sobre la fe, quan el paper que exercia la religió en relació a la generació i monopoli del discurs sobre la sexualitat el van assumir les ciències mèdiques. En tercer lloc, la situació a l'Estat espanyol del segle XX, especialment el control de les dones i les sexualitats i identitats dissidents durant el franquisme, i els efectes de les revolucions del segle XX a escala internacional. Finalment, observar com el llegat d'aquesta trajectòria i el neoliberalisme configuren la sexualitat del segle XXI.

La transició del feudalisme al capitalisme

És important destacar les conseqüències que va tenir la transició del feudalisme al capitalisme en relació a la sexualitat de les dones, ja que va comportar la intervenció de l'estat en la reproducció de la força de treball i, per tant, un major control del cos de les dones i de la seva sexualitat. Silvia Federici, a *Caliban i la bruixa*, situa l'inici de la preocupació per la procreació després de la catàstrofe demogràfica produïda per la pesta negra, entre 1347 i 1352, que va destruir més d'un terç de la població europea. Com a conseqüència d'aquesta situació, el control que les dones

exercien sobre la reproducció començà a percebre's com una amenaça a l'estabilitat econòmica i social.

Coincidint amb aquest període, la dona es va convertir en la figura cabdal de l'heretge i la bruixa va passar a ser l'objectiu principal el principal objectiu de les persecucions d'heretgia, cada vegada més relacionades amb aspectes sexuals. Les víctimes d'aquestes persecucions eren dones que suposadament rebutjaven l'ordre religiós imposat pel poder polític. Serien condemnades per pecadores i delinqüents que contestaven a l'autoritat del rei. Els primers judicis per bruixeria es van dur a terme durant les dècades de 1420 i 1430 a les regions alpines de França i Suïssa. Les encausades eren majoritàriament dones d'edat avançada, humils i normalment solteres o vídues. Eren condemnades per un suposat culte al dimoni, rituals nocturns i orgiàstics i assassinats.

Durant el segle XVI va tenir lloc a l'Europa occidental i les seves colònies una crisi poblacional i econòmica sense precedents que va arribar al seu pic en les dècades de 1620 i 1630. És en aquesta època on l'estat va adoptar mètodes disciplinaris per regular la procreació i sancions en els codis legals destinats a castigar aquelles dones culpables de crims reproductius. És l'època on s'intensifica la «caça de bruixes» amb l'objectiu d'acabar amb el control que tenien les dones sobre els seus cossos i la reproducció.

En els estats absolutistes dels segles XVI i XVII hi havia una forta intolerància entre creients de diferents confessions cristianes. Similar era la intolerància que van patir les víctimes de la caça de bruixes. En el *Tesoro de la lengua castellana*, diccionari etimològic de Sebastián de Covarrubias (1611: 153-154), apareix una extensa definició de bruixa:

Género de gente perdida y endiablada, que perdido el temor a Dios, ofrecen sus cuerpos y almas al demonio, a trueco de una libertad viciosa y libidinosa, etc. (...) Ha de advertir que, aunque hombres han dado y dan en este vicio y maldad, son más ordinarias las mujeres, por la ligereza y fragilidad, por la

lujuria, y por el espíritu vengativo que en ellas suele reinar (...) dicen chupar la sangre de los niños tiernos con los que consumen y matan.

Relacionat amb l'apogeu del mercantilisme a finals del segle XVII, es va establir la idea que la quantitat de ciutadania determinava la riquesa de la nació. L'estat va adoptar polítiques pronatalistes, va donar una nova importància al matrimoni i la família com a institució imprescindible per a la transmissió de la propietat privada i la reproducció de la força de treball. Alhora, es va començar a registrar la demografia i l'estat va intervenir en la supervisió de la vida familiar, la procreació i la sexualitat. La conducta sexual de la població passà a ser un objecte d'anàlisi i un espai d'intervenció del poder polític i econòmic. Des del segle XVI, es van establir penes severes a l'anticoncepció, l'avortament i l'infanticidi.

En el període comprès entre el segle XV i el XVIII, es va dur a terme a Europa la transició cap a noves formes d'organització agràries centrades en la propietat privada i el pas d'una economia de subsistència a una economia mercantil, separant l'esfera productiva de la reproductiva i confinant les dones al treball domèstic, que va patir un procés de devaluació social. Van ser expulsades dels treballs productius, fet que va impossibilitar que adquiriren un salari i que es condemnaren a la dependència cap als homes, el que Federici anomena «patriarcat del salari». Es va definir el matrimoni com a carrera per a la dona i el lliure accés dels homes als cossos de les dones i al seu «no-treball», entès com un recurs natural a disposició de tots. Aquest fenomen és el que Carol Pateman (1995) va denominar «contracte sexual».

Les famílies, que s'havien configurat com a unitats de producció, reproducció i consum, van passar a complir les dues últimes funcions. Es va iniciar llavors la nova divisió sexual del treball.